

Anàlisi de Riscos i Tendències Mundials **2021**

ACCIÓ

Generalitat
de Catalunya

RESUM EXECUTIU

El 2020 ha acabat amb una recessió global sense precedents i, si bé hi ha consens que l'economia mundial es recuperarà el 2021, també hi ha un ampli consens que en molts països encara no s'assoliran els nivells precrisi del 2019, sobretot perquè les incerteses continuen sent elevades: el desplegament de les vacunes no serà ni immediat ni estès arreu del món i les possibles mutacions del virus poden fer-ne minvar l'efectivitat. A més, hi ha risc que a la crisi econòmica s'hi pugui sumar una crisi financera, especialment en aquells països més endeutats, la qual cosa podria transformar l'actual recessió en una depressió.

La pandèmia de la COVID-19 també ha accelerat una sèrie de tendències i riscos geopolítics que ja s'estaven observant, com l'augment de la desigualtat i l'auge del populisme i del proteccionisme, l'escurçament de les cadenes de valor global, la lluita pel lideratge mundial entre la Xina i els Estats Units, el paper cada cop més debilitat de la UE en l'escenari mundial i l'impuls de la transformació digital i de la transició cap a una economia més sostenible i verda.

Catalunya no és aliena a aquests escenaris de riscos i tendències i haurà d'afrontar les possibles afectacions i impactes que poden tenir en la seva economia, així com les oportunitats que poden generar.

Escenari geopolític

L'auge del populisme

L'augment de les desigualtats socials i econòmiques, especialment arran de la crisi financera de 2008, ha incrementat els moviments populistes arreu del món. Si s'ha de destacar un lideratge populista amb major repercussió global, ha estat el de Donald Trump. Durant el seu mandat, la seva política interna ha donat ales a moviments d'extrema dreta (com el QAnon o els Proud Boys), i des de l'àmbit de política exterior, ha apartat el seu país de múltiples acords globals, la qual cosa ha alterat el multilateralisme fins ara vigent. El seu successor, Joe Biden, s'enfronta al gran repte d'unir una societat nord-americana fortament polaritzada i retornar els Estats Units als acords i institucions internacionals.

L'auge de moviments polítics populistes també s'ha produït a Europa. Actualment, els partits populistes europeus tenen presència parlamentària a la majoria de països de la UE i inclús al Parlament Europeu, i en alguns dels països, especialment de l'Europa de l'Est, formen govern.

La crisi de la COVID-19 accentuarà més les desigualtats socials i pot fer créixer, encara més, els moviments populistes. Una de les conseqüències que pot comportar l'auge del populisme a escala global és la menor capacitat de coordinació i cooperació multilateral i un probable increment dels conflictes internacionals. En l'àmbit europeu, pot comportar un augment de les posicions euroescèptiques i incrementar la inestabilitat política i institucional de la Unió Europea.

L'augment del proteccionisme

L'augment del proteccionisme impulsat en els darrers anys pels moviments populistes s'ha vist beneficiat per la pèrdua del paper rellevant de l'Organització Mundial del Comerç (OMC). La paralització de la institució es va materialitzar el desembre de 2019, amb el bloqueig de l'Administració Trump al nomenament de dos dels tres jutges de l'Òrgan d'Apel·lació.

Les decisions preses per l'Administració Trump han estat la guspira de l'augment exponencial del proteccionisme arreu del món, i tindran efectes duradors més enllà del seu mandat. L'Administració Trump va retirar els EUA del Tractat Transpacífic (TPP), va aturar les negociacions per al Tractat de Lliure Comerç amb la Unió Europea (TTIP) i va reemplaçar el NAFTA per un altre acord comercial, l'USMCA. Addicionalment, el president Trump va recórrer tant a mesures aranzelàries com no aranzelàries, de conseqüències rellevants per al comerç mundial, com la imposició generalitzada d'aranzels a l'acer i l'alumini, la guerra comercial amb la Xina i la imposició d'aranzels a la UE (aeronaus i productes agroalimentaris), que va replicar la UE imposant mesures similars. Conflictes tots ells que ara es troben sobre la taula de la nova Administració Biden.

La pandèmia ha accentuat encara més les mesures proteccionistes dels estats, amb noves mesures de control de les inversions estrangeres per tal de protegir els sectors considerats estratègics. Més de 70 països han adoptat mesures per protegir les indústries nacionals de les adquisicions d'empreses estrangeres el 2020. La Unió Europea està sent una de les regions més actives, amb conseqüències rellevants, com el veto del Govern

francès a la compra de Carrefour pel gegant canadenc Couche-Tard, al·legant raons de seguretat alimentària, o la paralització de l'oferta de compra de Naturgy per part del fons australià IFM en el cas d'Espanya, pendent de resolució.

L'escurçament de les cadenes de valor global

El ritme de creixement de les cadenes de valor global (CVG) ha anat disminuint des de la crisi financera de 2008. S'estima que entre el 25 % i el 50 % de la desacceleració del comerç mundial en els darrers anys es deu a l'escurçament d'aquestes cadenes. Les CVG s'han vist afectades, en gran part, per l'augment dels costos salarials a les economies emergents (especialment a la Xina), però també per altres motius rellevants: la creixent regionalització de les CVG, l'automatització i digitalització de la producció, l'impuls de la servitització de la indústria, l'augment del proteccionisme i la creixent exposició a riscos sistèmics.

La crisi de la COVID-19 és l'exemple més recent dels riscos i fragilitats que planteja aquest model de grans interdependències. Les vulnerabilitats observades en les cadenes de subministrament global durant la pandèmia, i la dependència envers la Xina per a l'aprovisionament de béns intermedis o de productes essencials, han dut a les empreses i governs a replantejar-se les cadenes de valor global, fet que accelerarà la tendència a escurçar-les i revisar-les per tal de millorar-ne la resiliència. En aquest sentit, es produirà una major diversificació de proveïdors i un augment d'inventaris per fer front a possibles contingències; es reduirà la complexitat de les CVG gràcies a les noves tecnologies; s'avançarà cap a CVG més sostenibles i properes a la demanda final, reforçant les CVG regionals i el *reshoring*, i s'accentuaran els plans estatals de relocalització i reindustrialització per reduir la dependència externa.

Tanmateix, les característiques productives de cada indústria determinaran les possibilitats d'adaptació de cadascuna d'elles a la nova realitat de la globalització. En les CVG intenses en mà d'obra, en les quals s'inclouen el tèxtil i confecció o els mobles, és probable que s'accelerïn les tendències que ja s'estaven observant en els darrers anys, com els canvis de localització fora de la Xina cap a països més competitius en mà d'obra o l'apropament de la producció a la demanda final (afavorit per la digitalització). En canvi, en les CVG intenses en coneixement, en les quals s'inclouen l'automoció, les telecomunicacions i noves tecnologies, els semiconductors o els productes farmacèutics i equipaments mèdics, per la seva importància estratègica i determinant de la competitivitat nacional d'un país, els canvis vindran probablement impulsats més per la intervenció dels governs.

La disputa pel lideratge mundial: Estats Units vs. Xina

El 2010, la Xina va arrabassar al Japó la segona posició en la llista d'economies més grans del món i s'estima que podria avançar els EUA en la segona meitat de l'actual dècada. Amb l'arribada a la presidència de Trump, els dos gegants van començar a protagonitzar un pols per l'hegemonia global, des de la confrontació en els àmbits comercial (guerra aranzelària) i tecnològic (cursa per liderar les tecnologies emergents, com el 5G o la IA) fins a la competició armamentista (conflictes al Mar de la Xina Meridional), que la pandèmia no ha fet sinó accentuar.

Amb l'Administració Biden canviaran les formes però no el posicionament. Des de la vessant comercial, Biden ja ha declarat que no eliminarà els aranzels i ha manifestat una revisió de les cadenes de valor nord-americanes, orientada a reubicar les de sectors estratègics en territori nacional. Pel que fa a la disputa tecnològica, Biden continuarà amb l'estratègia de bloquejar el flux de tecnologia cap a la Xina, reorientar algunes cadenes de subministrament d'alta tecnologia i revitalitzar la innovació dels Estats Units en les tecnologies emergents i energies netes. Tanmateix, la política de Biden no serà de confrontació generalitzada, sinó que combinarà elements de contenció selectiva (restriccions comercials i financeres a tecnologies i sectors estratègics) o vinculats amb violacions dels drets humans (Hong Kong i uigurs), amb d'altres de cooperació i compromís (lligades a la cooperació amb altres aliats, com la UE o el Japó).

La pèrdua de lideratge mundial dels Estats Units durant el mandat de Donald Trump, amb la seva política d'"America first", ha estat aprofitada per a la Xina per erigir-se com a soci de moltes nacions gràcies a l'estratègia de la Nova Ruta de la Seda.

Àsia s'ha convertit en un tauler econòmic clau per a ambdues potències. El Mar de la Xina Meridional, de gran importància per al comerç marítim, és un dels punts clau en el mapa mundial, on xoquen més directament els interessos geoestratègics de Washington i Pequín, i on el deteriorament de les relacions entre tots dos podria augmentar la probabilitat d'un hipotètic xoc militar. Els EUA tenen una influència dominant a l'est (Corea del Sud, Japó i Taiwan), mentre que la Xina és més influent a l'Àsia central, amb fortes inversions lligades a la Nova Ruta de la Seda. Al sud-est asiàtic, la situació és més complexa ja que els països de l'ASEAN gaudeixen

d'importants llaços de seguretat amb Washington, però, alhora, de grans inversions i relacions econòmiques amb la Xina. De fet, la Xina s'ha reforçat a la regió, precisament on els EUA són més influents, amb l'entrada en vigor del RCEP (Regional Comprehensive Economic Partnership), l'acord comercial més gran del món, que inclou la Xina, l'ASEAN, el Japó, Corea del Sud, Austràlia i Nova Zelanda.

A l'Amèrica Llatina en els darrers anys ha sorgit un buit de poder que la Xina ha sabut omplir. El desembarcament del gegant asiàtic s'ha produït fins ara de forma desigual, però gairebé sempre ha aconseguit assentar-se en el sector de les matèries primeres i en el de les infraestructures, fins a modificar, a poc a poc, els esquemes de dependència de la regió, que ha passat d'una dependència dels Estats Units a una dependència de la Xina. Actualment, el gegant asiàtic ja és el soci comercial més important de l'Argentina, el Brasil i el Perú. En els dos últims anys, els esforços de la Xina s'han redoblat, i han culminat en la inclusió formal de l'Amèrica Llatina en la Nova Ruta de la Seda, cosa que implicarà un augment dels seus nivells d'inversió a la regió.

A l'Àfrica, la pèrdua d'influència dels Estats Units és molt notòria. La Xina, amb una política de grans inversions i laxa en drets humans, s'ha guanyat la preferència dels països africans i s'ha convertit en el principal soci comercial, el primer inversor i el major creditor de l'Àfrica. El continent africà és una peça clau en el seu projecte de la Nova Ruta de la Seda. El control estratègic dels ports de la costa oriental africana i la bona comunicació cap a l'interior són vitals per assegurar la rendibilitat del gran projecte xinès. Per apuntalar aquesta presència, la Xina ha instal·lat la seva primera base militar a l'estranger a l'enclavament geoestratègic de Djibouti.

A l'Orient Mitjà, el pols hegemònic segueix decantat cap als EUA, no exempt de forta controvèrsia durant el mandat de Donald Trump amb el trasllat de l'ambaixada nord-americana de Tel Aviv a Jerusalem, la sortida dels Estats Units del programa nuclear amb l'Iran, la retallada de fons del programa de l'ONU per als refugiats palestins o els diferents acords entre els països àrabs amb Israel propiciats per Washington. Amb l'arribada al poder de Biden no s'espera un canvi radical de polítiques, donada l'aliança entre Washington i Tel Aviv, tot i que hi ha una oportunitat (remota) per retornar els Estats Units a l'acord internacional per controlar el programa nuclear iranià i relaxar les sancions americanes. Tanmateix, la Xina s'ha convertit en els darrers anys en un actor important en el marc econòmic, especialment amb les monarquies del Golf, que han estat les principals fonts de contractes de construcció d'infraestructures per a empreses xineses.

Pel que fa a les institucions multilaterals, la política de Trump d'apartar el país d'acords globals ha fet que la Xina hagi buscat presentar-se com el nou valedor del multilateralisme. Mentre que els Estats Units s'han retirat de la UNESCO, del Consell de Drets Humans de l'ONU, de diversos tractats de no proliferació d'armes i han retirat el finançament a l'agència de l'ONU per als refugiats palestins, la Xina ha augmentat la seva contribució al pressupost general de l'ONU, i s'ha convertit en el segon contribuent després dels EUA. Tanmateix, Biden ha enviat un senyal clar que la nova Administració adoptarà un enfocament més multilateral, i ja des del seu primer dia de mandat va decretar el retorn dels EUA a l'OMS i a l'Acord de París. Biden també és partidari de mantenir el seu suport a l'OTAN, a diferència de Trump, ja que per a Biden Rússia suposa una amenaça.

El paper de la UE en el nou escenari geopolític

La UE es troba fora de combat des de la crisi financera de 2008, una dècada durant la qual s'han evidenciat els dèficits del sistema de governança i la lentitud dels mecanismes de gestió de crisi i presa de decisions. La crisi de l'euro va posar en dubte els fonaments de la moneda única; la crisi dels refugiats va alterar la llibertat de moviments i l'espai Schengen; el Brexit ha posat fi a la lògica d'aprofundiment i ampliació continuada del projecte de construcció europea; i la pandèmia ha portat a restablir fronteres internes, limitar la mobilitat de persones i veure perillar el mercat únic. Les crisis internes de la Unió, com les provocades per les discrepàncies entre els països del nord i del sud, sumades a la inestabilitat amb països veïns com Turquia o Rússia, minven des de fa temps la seva projecció exterior.

El paper cada cop més debilitat de la UE s'ha vist agreujat per la sortida del Regne Unit (Brexit). El Regne Unit ha abandonat el mercat únic i la unió duanera, així com la política exterior, la cooperació en defensa i seguretat i els acords internacionals de la UE. Per tant, no hi haurà cap marc compartit per desenvolupar i coordinar respostes conjuntes als reptes internacionals i s'ha donat per acabada la lliure circulació de persones, mercaderies, serveis i capitals entre el Regne Unit i la UE.

En aquest context de major debilitat, la UE es troba enmig de la lluita geopolítica entre els Estats Units i la Xina, en una situació de clar desavantatge respecte a les dues superpotències, especialment en l'àmbit tecnològic. La Comissió Europea ha reivindicat la necessitat de reduir el desfasament tecnològic europeu per competir en els mercats mundials i avançar cap a la seva "sobirania digital" (un primer exemple ha estat el llançament del projecte GAIA-X).

Un altre front en el qual la UE ha anat perdent pes és en l'àmbit financer. Per tal d'afermar la seva posició internacional en aquest àmbit, la Comissió Europea ha presentat una nova estratègia consistent en impulsar l'ús de l'euro a escala mundial, reforçar la infraestructura del sistema financer, promoure el lideratge mundial en l'àmbit de les finances ecològiques i digitals i treballar amb el Banc Central Europeu per accelerar la introducció de l'euro digital, un àmbit en el qual, de nou, la Xina està sent pionera amb el seu iuan digital.

En l'àmbit econòmic, la pandèmia ha posat de manifest la dependència econòmica de la UE envers la Xina, en especial en importacions per als sectors farmacèutic, químic i electrònic. La UE és el major soci comercial de la Xina, mentre que el mercat xinès és la segona destinació de béns i serveis de la UE després dels Estats Units. Si bé el to de Brussel·les s'ha anat endurint progressivament fins a considerar la Xina com un "rival sistèmic", la UE continua prioritant la cooperació amb el gegant xinès, com evidencia el nou acord d'inversions sino-europeu de finals de 2020.

Amb els Estats Units, la relació comercial és més estreta: la UE és el major mercat d'exportació dels Estats Units i els Estats Units són el major mercat d'exportació de la UE. Tanmateix, sota el mandat de Trump, les relacions transatlàntiques han estat caracteritzades per tensions comercials i polítiques. Amb l'elecció de Biden, les institucions europees tornen a veure en els Estats Units un soci en la lluita per preservar el multilateralisme i fer un front comú davant la Xina. En aquest sentit, Biden ha explicat el seu desig de coordinar accions amb els seus aliats transatlàntics per afrontar més eficaçment el desafiament econòmic i normatiu del gegant asiàtic. Això portarà, amb molta probabilitat, a l'eliminació mútua d'aranzels pels casos Boeing i Airbus, i reduirà les friccions davant l'ofensiva de la UE de perseguir les principals companyies tecnològiques americanes perquè paguin més impostos en territori europeu.

Un dels principals riscos que haurà d'afrontar la UE en els propers anys és la seva vulnerabilitat en el subministrament de matèries primeres per al desenvolupament de tecnologies estratègiques. La materialització d'una economia digital i climàticament neutra a la UE depèn en gran mesura del fet que les matèries primeres estiguin disponibles, especialment les considerades crítiques, on l'oferta de moltes d'elles es concentra a la Xina. Aquestes vulnerabilitats també es presenten en les cadenes de producció d'aquestes tecnologies, que es concentren a la Xina i, en menor mesura, als EUA i al Japó.

Un altre dels reptes és la inestabilitat del propi projecte d'integració europea. La gestió de la pandèmia i els plans de recuperació no seran l'únic factor que condicionarà l'agenda interna europea (on s'han evidenciat, de nou, les discrepàncies entre els països del nord i del sud), sinó també el repte de revertir les tendències populistes de vessant euroescèptica. El 2021 serà l'escenari de dues eleccions importants a Europa: als Països Baixos el mes de març, i més rellevant, a Alemanya el mes de setembre, que serà l'escenari de la retirada de la cancellera alemanya Angela Merkel, pal de paller de la UE dels darrers setze anys. També caldrà estar alerta amb l'evolució de la governabilitat a Itàlia, on la inestabilitat política ha portat a la dimissió del primer ministre Conte, i si la inestabilitat perdura, les eleccions apareixen com una possibilitat.

La transformació digital i la transició cap una economia més sostenible i verda

La crisi de la COVID-19 ha accelerat la transformació digital de l'economia i de la societat. L'ús d'eines digitals i el teletreball s'han estès en bona part de l'activitat empresarial i aquesta tendència romandrà un cop es recuperi la normalitat. Les infraestructures de telecomunicacions, el *cloud computing* o la intel·ligència artificial han esdevingut crítiques per al correcte funcionament de l'economia, i les competències digitals han cobrat més rellevància per a l'encaix en el mercat de treball.

A la vegada que s'ha donat l'impuls definitiu a la digitalització, la recuperació econòmica passa per l'adopció de mesures que donin pas a una economia verda. La UE està disposada a liderar la lluita contra el canvi climàtic, a la que ja s'han sumat països com el Japó o Corea del Sud, però també la Xina o els Estats Units, amb l'arribada de Joe Biden a la Casa Blanca. La gran ambició de Biden és convertir els EUA en el país a l'avantguarda de la revolució ecològica mitjançant un "Green New Deal".

La UE destinarà més de la meitat del pressupost del pla de recuperació Next Generation EU (750.000 M€) a la digitalització econòmica (20 % del total) i a l'economia verda (37 %). El Next Generation EU se suma a altres polítiques ja posades en marxa abans de l'esclat de la crisi de la COVID-19, com el Pacte Verd Europeu, presentat a finals de 2019, que mobilitzarà 1 bilió d'euros fins al 2030. Paral·lelament, la UE també treballa en una estratègia de digitalització (anomenada "Brúixola Digital Global"), que presentarà al març de 2021, centrada a garantir la sobirania digital i deixar de dependre de tercers.

La digitalització i l'economia verda propicien diversos reptes empresarials importants. El primer està vinculat a l'augment del teletreball i a les noves decisions que sorgeixen al respecte com la reformulació d'oficines, el disseny del lloc de treball, la formació i desenvolupament professional, la tutoria remota, etc.

En segon lloc, la pandèmia ha accelerat les compres digitals (el primer semestre del 2020 el comerç electrònic mundial va créixer tant com l'equivalent als darrers deu anys). Això posa en evidència la necessitat de les empreses (principalment pimes) d'intensificar la digitalització i el desenvolupament de noves capacitats i habilitats.

Un tercer repte empresarial serà l'adopció de mesures ecològiques i mediambientals, tant pel fet que moltes de les ajudes públiques de recuperació hi aniran associades, com perquè el consumidor cada cop serà més exigent amb els paràmetres socials i mediambientals de les empreses.

El quart repte empresarial té a veure amb l'adaptació de la mà d'obra, tant pel que fa als requisits de l'automatització, la digitalització i altres tecnologies (com la intel·ligència artificial) com pel que fa als requisits mediambientals i d'economia circular i verda.

El nou paradigma de la innovació en l'entorn post-COVID

El sistema de ciència, tecnologia i innovació mundial s'ha vist profundament alterat per la pandèmia, tot i que els impactes han estat diferenciats. Per una banda, el viratge dels esforços de la R+D cap a la troballa de solucions contra la COVID-19 ha incrementat la inversió en R+D per part de les empreses biotecnològiques i farmacèutiques en detriment d'altres camps d'investigació. Per altra banda, les inversions en R+D de grans empreses, sobretot les líders en els sectors digital i sanitari, han crescut, mentre que les pimes i *start-ups* han hagut de deixar de banda les seves activitats innovadores per fer front al dur context econòmic. Aquests fets es podrien notar en les xifres de patents a curt i mitjà termini, especialment en els sectors més afectats.

La pandèmia ha comportat canvis importants en l'àmbit de la innovació. L'acceleració de la innovació en les noves tecnologies, la digitalització, l'economia verda i la sostenibilitat, així com el major pes i intervenció dels governs en el sistema d'R+D+I, prioritzant aquelles àrees considerades essencials, són canvis que es mantindran en el temps. Per contra, la col·laboració internacional i la ciència oberta, factors clau en l'èxit de la recerca de les vacunes, podrien veure's frenades per la disputa pel lideratge tecnològic mundial i els conflictes en relació amb la protecció de la privacitat de les dades.

Els darrers anys el *policy mix* del suport públic a la innovació empresarial ha girat progressivament cap a un suport més basat en incentius fiscals que no en instruments de suport directe, com les subvencions. Tanmateix, en l'entorn post-COVID les polítiques de suport directe a la innovació tornaran a guanyar pes per guiar la innovació envers a àrees específiques que cobreixin necessitats socials àmplies i generin un bé comú (salut, medi ambient, etc.) o tinguin un gran potencial per generar *spillovers*.

Recuperació econòmica global asimètrica

Repercussions de la COVID-19 a escala global

La pandèmia ha provocat la pitjor crisi econòmica des de la Gran Depressió dels anys 30. S'estima que el PIB mundial ha caigut un 4,4 % el 2020 (FMI), el comerç internacional un 9,2 % (OMC) i els fluxos d'inversions estrangeres directes un 42 % (UNCTAD). S'han perdut 895 milions de llocs de treball a temps complet (OIT), la pobresa ha augmentat en 150 milions de persones addicionals (Banc Mundial) i la fam ha colpejat a 820 milions de persones (FAO).

La resposta global dels governs no ha tingut precedents i s'han aprovat mesures fiscals per un valor global superior als 11,7 bilions de dòlars, mentre que els diferents bancs centrals han donat cobertura al fort augment de les necessitats de finançament mitjançant la reducció dels tipus d'interès, l'expansió de facilitats de crèdit i les compres massives de deute (expansió quantitativa).

Els efectes de la pandèmia han estat més intensos en les economies avançades, en estar plenament integrades en les cadenes de valor global i tenir un pes més gran del comerç internacional en la seva activitat econòmica. Europa és la regió amb major impacte negatiu, destacant el Regne Unit i l'eurozona, amb els països del sud, amb major pes del turisme, al capdavant de les caigudes. A l'Amèrica del Nord, l'impacte econòmic ha estat menor, especialment als Estats Units, mentre que als països avançats d'Àsia i Oceania, com Corea del Sud i Austràlia, la incidència ha estat relativament més baixa.

Pel que fa a les economies emergents, l'Amèrica Llatina ha estat la regió més afectada i s'estima que el PIB de la regió ha caigut un 7,4 % el 2020. Els seus ingressos depenen majoritàriament de les exportacions de matèries primeres i molts països han patit sortides de capital superiors a les de la crisi financera mundial de

2008. D'entre els principals països de la regió, el Perú, Mèxic, l'Equador i l'Argentina són les economies més afectades. Un dels riscos de la regió és que si la crisi s'allarga, la potencial erosió de la classe mitjana podria augmentar la inestabilitat política i comportar un conflicte econòmic i social més gran.

Altres regions emergents afectades són l'Orient Mitjà, l'Àsia central i Rússia, on el *shock* del petroli ha causat un impacte sever en les seves economies. Tanmateix, l'acord entre els països de l'OPEP+, liderats per l'Aràbia Saudita i Rússia, per restringir l'oferta, i la recuperació econòmica gradual, estan fent remuntar el preu del petroli.

El continent africà, amb una població majoritàriament jove, és, després d'Àsia, la regió menys afectada per l'epidèmia. Els països més afectats per la caiguda de l'activitat econòmica global són els del nord del continent, més dependents dels ingressos turístics i el comerç amb Europa, i Sud-àfrica, país que va entrar ja en recessió el 2019 i que ha patit el major nombre de contagis. En canvi, en gran part dels països de l'Àfrica oriental s'estimen creixements positius pel 2020, si bé la caiguda del turisme redueix el seu potencial de creixement.

L'Àsia emergent és la regió menys afectada i pot ser l'única regió del món que hagi acabat l'any 2020 amb un ritme de creixement positiu, amb la Xina, Bangladesh i el Vietnam com a països més destacats. Les ràpides i contundents respostes de les autoritats asiàtiques han permès minimitzar els impactes del virus i, alhora, començar a reactivar l'economia abans que la resta de països del món. Tanmateix, no tots els països asiàtics han crescut el 2020: és el cas de l'Índia, el país asiàtic amb més contagis, i les economies més dependents del turisme com les Filipines, Hong Kong, Tailàndia i Malàisia.

La recuperació mundial: escenaris i riscos

Els efectes de la segona onada de la pandèmia a partir de l'octubre de 2020 i l'inici d'una tercera onada a principis de 2021 estan il·lustrant la recuperació econòmica que es va iniciar a partir del tercer trimestre de 2020. La recuperació es preveu asimètrica: més ràpida als països asiàtics, de l'Àfrica subsahariana i els Estats Units, on les projeccions indiquen que recuperaran els nivells precrisi el 2021. I més lenta a l'Amèrica Llatina i Europa, especialment als països del sud de la zona euro (més endeutats i dependents del turisme que els del nord), que no recuperarien els nivells de 2019 fins al 2022 com a mínim.

La recuperació asimètrica no tan sols és geogràfica sinó també sectorial. Els més afectats i que tardaran més a recuperar-se són els serveis relacionats amb el consum "social" (hostaleria, comerç, turisme i lleure); per contra, els sectors "guanyadors" en el nou context són els relacionats amb les ciències de la vida, el comerç electrònic, les TIC i l'electrònica, les noves tecnologies i l'economia verda.

Tanmateix, les incerteses encara són grans i la recuperació de l'economia global podria ser més feble. En primer lloc, el desplegament de les vacunes no serà ni immediat ni estès arreu del món (ja que suposa un gran repte de producció i logística, així com de finançament per a molts països). D'altra banda, l'aparició de noves variants del SARS-CoV-2 podria limitar l'eficàcia de les vacunes. Això implicaria que les restriccions internacionals als viatges es podrien mantenir durant bona part del 2021.

En segon lloc, si bé es preveu una recuperació ràpida del comerç internacional, amb un creixement del 7,2 % el 2021, aquesta recuperació s'ha de prendre amb cautela, ja que els efectes de la COVID-19 en les cadenes de subministrament encara són latents: el cost del comerç marítim de la Xina a Europa s'ha quadruplicat en els darrers mesos degut als colls d'ampolla provocats per l'escassetat de contenidors buits i la seva concentració en rutes transpacífiques, la qual cosa ha provocat, a més, retards en els enviaments que afecten les cadenes de valor globals.

En tercer lloc, la recuperació dels fluxos d'inversió estrangera directa (IED) serà molt més lenta; s'estima que els fluxos d'inversió globals caiguin un 5 %-10 % addicional el 2021, i, per tant, els nivells d'inversió estrangera mundials no recuperarien els valors anteriors a la pandèmia almenys fins al 2022.

En quart lloc, el fort ritme de creixement de l'endeutament global està augmentant el risc que a la crisi econòmica s'hi pugui sumar una crisi financera, la qual cosa podria transformar l'actual recessió en una depressió, especialment en aquells països més endeutats. El perill no tan sols es concentra als països en vies de desenvolupament amb alts nivells de deute extern (s'estima que necessitaran uns 7 bilions de dòlars per amortitzar el deute a finals de 2021), sinó també en les economies avançades. Si la situació d'incertesa perdura, a mitjà termini la manca d'ingressos pot provocar una allau d'impagaments i fallides, tant d'hipoteques i crèdits al consum, com de deute corporatiu, que posaria en risc el sistema bancari, i derivar en una nova crisi financera.

Catalunya: afectació de la covid-19 i el nou escenari 2021

Impacte econòmic de la COVID-19 a Catalunya

La pandèmia ha portat Catalunya a entrar en recessió el 2020, amb una davallada del PIB de l'11,4 %, la caiguda més alta de la sèrie històrica disponible, i un augment de la taxa d'atur de fins al 13,9 % en l'últim trimestre de l'any (que podria haver estat superior sense l'existència dels expedients de regulació temporal d'ocupació). El fet que l'economia catalana hagi patit un impacte superior al del conjunt de l'eurozona s'explica per la seva major dependència del turisme (12 % del PIB), la seva estructura empresarial basada en pimes (99 % del total) i la menor capacitat fiscal de l'Estat en estar altament endeutat.

A més, en ser una economia oberta i estar plenament integrada en les cadenes de valor global, Catalunya ha patit de manera més acusada la caiguda del comerç internacional i dels fluxos d'inversió estrangera. Les exportacions catalanes han caigut un 10,3 % el 2020 i els fluxos d'inversió estrangera un 27,9 % (període gener-setembre de 2020).

El sector serveis, en especial els de consum "social" (comerç, hostaleria, turisme, activitats artístiques i lleure) i les pimes (especialment les microempreses) i autònoms, és el gran damnificat d'aquesta crisi. En aquest sentit, al voltant del 90 % de les empreses que han fet fallida han estat microempreses.

La recuperació econòmica a Catalunya

Les previsions apunten que la recuperació de l'economia catalana no s'aconseguirà del tot el 2021. S'estima que el PIB de Catalunya creixi entre un 4,5 % i un 7,7 % el 2021, per sota la caiguda de l'11,4 % del 2020, i per tant no es recuperarien els nivells previs a la pandèmia fins ben entrat el 2022. La tercera onada de la COVID-19 a principis de 2021 posposarà la recuperació de l'activitat econòmica a partir del segon trimestre, quan els col·lectius de major risc ja haurien d'estar immunitzats. Tanmateix, la immunitat col·lectiva de la vacuna tardarà mesos a assolir-se. Aquest fet implicarà que tant l'economia espanyola com la catalana continuaran depenent de la persistència de les ajudes públiques.

A banda de les intervencions del Banc Central Europeu, que estan sostenint l'elevat endeutament de l'estat i la prima de risc, part del cost financer de la recuperació vindrà també suportat pels fons de la Unió Europea: el Next Generation EU. Els principals sectors que es veuran afavorits per aquests fons seran els relacionats amb la digitalització i les iniciatives per contribuir a una economia verda. Tanmateix, si bé les comunitats autònomes podran executar més del 50 % d'aquests fons, de moment no hi ha claredat en els criteris de repartiment.

El ritme de recuperació, en general, es preveu més ràpid en la indústria que en el cas dels serveis. La majoria d'empreses industrials podrien recuperar els nivells precrisi el 2022. Els productes farmacèutics són el sector que preveu una recuperació més ràpida, seguit de química, maquinària, cautxú i plàstics i alimentació; mentre que les empreses dels sectors material elèctric i electrònic, tèxtil, energia, metal·lúrgia i paper i arts gràfiques recuperarien la facturació habitual ja ben entrat el 2022. Els sectors industrials com vehicles i mobles, en canvi, són els sectors que preveuen una recuperació més lenta.

La construcció i els serveis de consum "social" són els sectors més afectats per la COVID-19 a Catalunya i la recuperació dels nivells precrisi no es preveu fins al 2023, amb les implicacions negatives per a la recuperació de l'ocupació en aquests sectors.

Les comarques catalanes que tardaran més a recuperar-se dels efectes de la pandèmia seran aquelles amb un major pes de l'hostaleria i amb major dependència del turisme. És el cas de l'Alta Ribagorça, el Pallars Sobirà, el Baix Empordà, la Cerdanya i l'Alt Empordà. De fet, es tracta de les comarques on l'afiliació de treballadors ha caigut més, junt amb d'altres comarques com la Selva, el Tarragonès, el Garraf, el Priorat o el Maresme.

Amenaces en el sector exportador: riscos i potencials afectacions 2021

Els organismes internacionals assenyalen que la recuperació de l'economia mundial el 2021 vindrà impulsada per la recuperació del comerç mundial, que creixerà a un ritme superior (7,2 % segons l'OMC) al del PIB mundial (les previsions es situen entre un 4 %-5 %). ACCIÓ estima que les exportacions catalanes creixeran al voltant del 9 % el 2021, percentatge superior a les previsions de creixement del PIB català per al 2021. Així,

tal com ja va succeir en la crisi financera de 2008, el sector exterior català es convertirà de nou en el motor de la recuperació econòmica.

Donat que la recuperació es preveu asimètrica, serà clau la diversificació i l'orientació cap als mercats menys afectats i de recuperació més ràpida, per tal d'aprofitar el seu major dinamisme. En aquest sentit, els països asiàtics, els països africans (especialment els de l'Àfrica oriental) i els EUA (l'Administració Biden implementarà una política fiscal molt expansiva) són els mercats on es preveu un major ritme de recuperació i creixement.

Malgrat que el sector exportador català serà un dels principals motors de recuperació de l'economia catalana, no està exempt d'amenaques i riscos derivats del nou entorn global. Entre les principals amenaces i riscos destaquen:

- **Les mesures proteccionistes dels Estats Units:** les mesures aranzelàries imposades per l'Administració Trump a la UE en l'acer i alumini, l'aeronàutica i certs productes agroalimentaris, de moment continuen vigents. L'afectació a Catalunya, però, és baixa i es concentra principalment en tres productes: l'oli d'oliva, el vi i la carn de porc. Tanmateix, caldrà esperar la materialització de les polítiques de Biden i si impliquen, com sembla, una possible retirada dels aranzels amb la Unió Europea.
- **El nou marc comercial amb el Regne Unit:** la sortida del Regne Unit de la unió duanera europea tindrà efectes importants en les exportacions catalanes, ja que el Regne Unit és el cinquè soci comercial de Catalunya, i afectarà 3.382 empreses exportadores catalanes, de les quals 2.199 són exportadores regulars. Els sectors on tindrà major repercussió el Brexit pel volum exportat són l'automoció, la química i l'alimentació. L'acord comercial al que s'ha arribat ha evitat la introducció d'aranzels, però no contempla eliminar les barreres no aranzelàries ni els controls de frontera. Els productes catalans exportats al Regne Unit hauran d'afrontar a partir d'ara mesures sanitàries, fitosanitàries, noves reglamentacions, normes d'origen, el REACH (sector químic), retards logístics, encariment de costos duaners i administratius, etc.
- **Països emergents amb alt risc de deute:** la pandèmia ha posat en risc els països emergents altament endeutats, especialment en dòlars, agreujat per la depreciació de les seves monedes. L'Argentina, l'Equador o el Líban són exemples de països que ja han incorregut en *default* (impagament del deute) i han hagut de ser rescatats per l'FMI. Si bé el pes de les exportacions catalanes a aquests països respecte al volum total exportat és relativament baix, la crisi econòmica d'aquests països s'està notant en l'evolució de les exportacions catalanes a aquestes destinacions. El procés de reactivació econòmica global que s'espera per al 2021, amb la consegüent recuperació dels preus de les matèries primeres i, per tant, la millora d'ingressos en aquests països, pot reduir el risc en molts casos, però cal tenir en compte que la recuperació als països emergents altament endeutats es preveu que sigui més lenta.
- **Apreciació de l'euro:** a partir de la segona meitat de l'any 2020 l'euro s'ha anat enfortint i els analistes coincideixen a assenyalar que la seva fortalesa es mantindrà durant el 2021. L'apreciació de l'euro perjudicarà la competitivitat i les vendes catalanes a l'exterior, tenint en compte que les exportacions fora de la zona euro representen gairebé la meitat (48,0 %) de les exportacions totals, amb països destacats com el Regne Unit, Suïssa, els Estats Units o la Xina. D'entre els sectors més exportats fora de la zona euro destaquen el sector químic, alimentació i begudes, automoció, productes farmacèutics, tèxtil i confecció i maquinària. D'aquests sectors esmentats, el major risc es concentra en els productes farmacèutics, la maquinària i alimentació i begudes.
- **La revisió de les cadenes de valor global:** les vulnerabilitats de les cadenes de valor global evidenciades per la pandèmia han obligat les empreses a revisar les cadenes de subministrament per tal d'augmentar la seva resiliència davant *shocks* disruptius imprevistos. Segons una enquesta realitzada per ACCIÓ, el 35,8 % de les empreses industrials catalanes van tenir problemes logístics i/o interrupcions de la cadena de producció arran de la pandèmia, i d'aquestes el 18,2 % es planteja substituir i/o diversificar proveïdors, la major part empreses dependents de la Xina. Els sectors catalans que més risc d'afectacions presenten quant als canvis en les seves CVG són l'automoció, el químic, els productes farmacèutics, el tèxtil i confecció i els productes informàtics i electrònics.

ANÀLISI DE RISCOS I TENDÈNCIES MUNDIALS 2021

ACCIÓ

Generalitat de Catalunya

Els continguts d'aquest document estan subjectes a una llicència *Creative Commons*. Si no s'indica el contrari, se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi l'autor, no se'n faci un ús comercial i no se'n distribueixin obres derivades. Podeu consultar un resum dels termes de la llicència a:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Realització

Unitat d'Estratègia i Intel·ligència Competitiva d'ACCIÓ

Barcelona, febrer de 2021

ACCIÓ

Passeig de Gràcia, 129
08008 Barcelona

Servei d'Informació Empresarial

Tel. 93 476 72 06
www.accio.gencat.cat
www.catalonia.com
info.accio@gencat.cat

Febrer 2021

ACCIÓ

**Generalitat
de Catalunya**